

« هدف کلی درس : درک نیازهای بنیادین انسان و ناتوانی عقل بشری در پاسخ گویی کامل به این نیازها »

« خلاصه درس اول « هدایت الهی » دین و زندگی (۲) پایه یازدهم رشته های ریاضی فیزیک و علوم تجربی »

* **مایه حیات و اساس زندگی در این جهان** ← آب، نعمت بی نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل ادامه حیات است. در نبود آب، از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود.

* **آیه** « وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ » ترجمه : و هر چیز زنده ای را از آب پدید آوردیم. (انبیاء ۳۰)

* **آیه** « لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا » ترجمه : تا به وسیله آن سرزمینی پژمرده را زنده گردانیم. (فرقان ۴۹)

این آیات بیان می کنند که آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان است. انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی خود را بر طرف می کند و آب حیات بخش جهان مادی و زندگی انسان است.

* **مایه حیات زندگی ابدی انسان** ← مایه حیات ابدی انسان « ایمان » است و حیات روح انسان، در ایمان و عمل صالح است و خداوند و انبیا هم مردم را به همان دعوت کرده اند و شرط ایمان واقعی، اجابت کردن دعوت خدا و رسول است.

* **آیه** « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ » (انفال ۲۴)

ترجمه : ای کسانی که ایمان آورده اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید ؛ آنگاه که شما را به چیزی فرامی خواند که به شما زندگی حقیقی می بخشد. این آیه بیان می کند که پذیرش دعوت خدا و پیامبر، دین و دستورات الهی از آن جهت حیات بخش روح است که پاسخ گوی نیازهای بنیادین انسان می باشد.

* **عامل پیدایش مکاتب بشری** ← احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه ای که بتواند پاسخ گوی نیازهای انسان باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

* **هدایت** ← راهنمایی کردن و رساندن هر موجودی به غایت و مقصودی که در پیش دارد.

* انواع هدایت :

الف (هدایت الهی (هدایت عام ، هدایت عمومی ، هدایت تکوینی ، هدایت غریزی) ← یعنی راهنمایی کردن خداوند و رساندن هر موجودی به غایت و مقصودی که در پیش دارد.

ب (هدایت تشریحی ← یعنی هدایت انسان به وسیله پیامبران

* **آیه** : « رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ » (نساء ۱۶۵)

ترجمه : رسولانی (را فرستاد) بشارت دهنده و انذار کننده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خدا، دستاویز و دلیلی نباشد.

این آیه به هدایت تشریحی اشاره دارد؛ یعنی خداوند با ارسال پیامبران و نشان دادن راه سعادت به مردم، راه بهانه گیری را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است. این آیه با سخن امام کاظم (ع) انباط مفهومی دارد؛

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم که فرمود : ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان های الهی داناترند و آن کسی که عقلش کامل تر است، رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است.

ج (هدایت ویژه انسان ← یعنی هدایت به کمک عقل و فکر؛ انسان، ابتدا درباره هر کاری تفکر می کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است، آن را

انتخاب می کند. خداوند برنامه هدایت انسان را که در برگرفته پاسخ به سوالات بنیادین است، از طریق پیامبران می فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

* انواع نیاز های انسان

الف : مشترک با سایر موجودات ← مانند نیاز های طبیعی و غریزی که خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن ها را نیز به انسان داده است. مانند نیاز به آب ، هوا ، غذا و پوشاک و . . .

ب : نیازهای خاص انسان (برتر ، بنیادین ، اساسی ، اصلی ، معنوی ، فرا طبیعی)

* **تعریف نیازهای برتر** ← نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم تری نیز روبه رو می بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه های ویژه ای که خداوند به انسان عطا کرده و پاسخ صحیح به این نیاز های اساسی است که سعادت انسان را تضمین می کند. این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال هایی تبدیل می شوند که انسان تا پاسخ آنها را نیابد، آرام نمی گیرد.

* **انواع نیازهای برتر انسان** ← (۱) شناخت هدف زندگی (۲) درگ آینده خویش (۲) کشف راه درست زندگی

(۱) **شناخت هدف زندگی** ← دلیل زیستن (چرایی زندگی) ؟ یعنی انسان می خواهد بداند برای چه زندگی می کند، کدام هدف است که می تواند با اطمینان خاطر زندگی خود را صرف آن نماید، انسان می داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. امام سجاد (ع) که می فرماید : « خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیز اختصاص بده که مرا برای آن آفریده ای » اشاره به شناخت هدف زندگی دارد.

(۲) **درگ آینده خویش** ← کیفیت و چرایی زندگی پس از مرگ ؛ انسان می خواهد بداند که آینده او چگونه است، زندگی او با مرگ تمام می شود یا به شکل دیگری ادامه می یابد، اگر زندگی او به شکل دیگری ادامه می یابد، پس از مرگ چگونه خواهد بود و زاد و توشه سفر به آخرت پس از مرگ چه چیزهایی هستند و خوشبختی انسان در گرو انجام چه کارهایی است.

اشعار زیر با نیازهای برتر انسان ارتباط دارد.

روزها فکر من این است و همه شب سختم که چرا غافل از احوال دل خویشتم ← دغدغه و درد متعالی ← سرزنش نفسی
از کجا آمده ام آمدنم بهر چه بود به کج می روم آخر نمایم وطنم

جواب : بیت اول به « شناخت هدف زندگی » اشاره دارد و بیت دوم به « درگ آینده خویش » اشاره دارد .

نکته : آمدنم بهر چه بود به تنهایی اشاره ← به درگ هدف زندگی و به کجا می روم ← به تنهایی اشاره به درگ آینده خویش دارد.

(۳) **کشف راه درست زندگی** ← چگونه زیستن « چگونه زندگی » راه زندگی یا « چگونه زیستن » که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه انسان های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می کند. بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره مندی از سرمایه های خدادادی به هدف خلقت برسد.

* **سوره العصر** : « وَالْعَصْرِ ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَ تَوَّصُوا بِالصَّبْرِ »

این سوره بیان می کند که زمان برای انسان بسیار ارزشمند است با گذشت آن، از عمر انسان کاسته می شود و کسانی که به خدا ایمان دارند و عمل صالح انجام می دهند و دیگران را به حق و صبر توصیه می کنند دچار خسران نمی شوند.

* **ویژگی های پاسخ به نیازهای برتر :**

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد ← هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه ای کافی نیست، به خصوص که راه های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون هستند.

ب) همه جانبه باشد ← به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد. زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی توان برای هر بعدی جداگانه برنامه ریزی کرد.

* **کسی می تواند انسان را در پاسخ گویی به نیازهای برتر راهنمایی کند :**

(۱) آگاهی کاملی از خلقت انسان ، جایگاه او در نظام هستی ، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد .

(۲) همچنین بداند که انسان ها ، بعد از مرگ ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آنهاست .

* **عقل انسان به تنهایی نمی تواند به سؤال های اساسی انسان پاسخ کامل و جامع دهد** ← دستگاه تفکر انسان دارای محدودیت است و از طریق علوم بشری نمی تواند اطلاعات کامل و دقیقی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام آفرینش، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و فردی و اجتماعی او بگیرد. طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیاز های بنیادین دارد و انسان نمی تواند به تنهایی به آن ها پاسخ دهد.

* **شیوه هدایت خداوند** ← خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی هایی که در وجودش قرار داده هدایت می کند. انسان ویژگی هایی مانند قدرت تفکر و قدرت اختیار دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می کند و همین امر باعث شده که شیوه هدایت او با سایر مخلوقات متفاوت باشد. انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می یابد.